

Boverket förtydligar vägledning för kontrollplan enligt PBL

Fel, brister och skador i byggandet orsakar kostnader för samhället på hisnande 100 miljarder kronor om året, vilket motsvarar drygt 50 000 nya lägenheter. Många olika satsningar har gjorts genom åren för att komma tillrätta med problemen och **en viktig del handlar om PBLs kontrollplan och kontrollansvarigs roll i byggprocessen**. Den 1 augusti 2020 publicerade Boverket en ny vägledning för kontrollplaner på PBL kunskapsbanken.

TEXT: LILLEMOR FRENKEL

Det berättar Mats Sjökvist, ingenjör och projektledare på Boverket. Han har ingått i den referensgrupp som gjort en förstudie och därefter en förtydligad vägledning om tillämpningen av kon-

trollplan enligt PBL. Förstudien visade att de tre största problemen med tillämpningen av dagens kontrollsysteem har varit.

- Osäkerhet kring kontrollplanens omfattning och innehåll
- Otydlighet kring de olika aktörernas roller och ansvar
- Centrala begrepp som behöver klargöras.

- PBL:s kontrollplan ska kontrollera de kritiska momenten i ett bygge utifrån byggets komplexitet och organisation och inte som i dag då man ofta i kontrollplanen

PBL anger att allt ska kontrolleras. Det handlar istället om att göra en riskbedömning kring sannolikheten och konsekvenser för eventuella fel. Utfallet av riskbedömningen är det som ska kontrolleras och finnas med i kontrollplanen. Till stöd för att göra denna riskbedömning är det lämpligt att ta hjälp av exempelvis sina projektörer. Ända sedan lagen ändrades år 2011 har tillämpningen avseende kontrollplan och kontrollansvarigs (KA) roll utvecklats på ett sätt som inte var tänkt. Nu gör vi ett ordentligt omtag med Boverkets nya vägledning som förtydligar och beskriver arbetet. Börjar vi jobba som det var tänkt så kommer det att bli stor skillnad med mindre fel och brister, menar Mats Sjökvist.

Det är önskvärt att KA har en stark ställning i rollen att biträda byggherren med att upprätta en kontrollplan för PBL. Man ska se KA som en processledare med PBL-kompetens som biträder byggherren i frågor kring lagstiftningen kring byggandet.

Martin Lindholm som tidigare jobbad på Boverket har medverkat i arbetet med den nya vägledningen. Han framhåller också vikten av att hålla isär de olika roller och åtagande som en kontrollansvarig kan ta på sig.

- När det gäller PBLs kontrollplan har KA ett offentligt ansvar (gentemot staten) att biträda byggherren med att upprätta en kontrollplan för PBL. KA ska med sin expertkompetens inom PBL bistå byggherren i att upprätta planen och se till att kontrollerna utförs. Den som är bäst lämpad och har specialistkunskapen är den som ska utföra kontrollen. Med andra ord är det inte nödvändigtvis KA som utför kontrollerna, förtydligar Martin.

Ett problem för KA kan också vara dubbla lojaliteter. Samtidigt som man har ett avtal att stödja byggherren i PBL frågor är man också "agent" för byggnadsnämnden och ska rapportera om något blir fel.

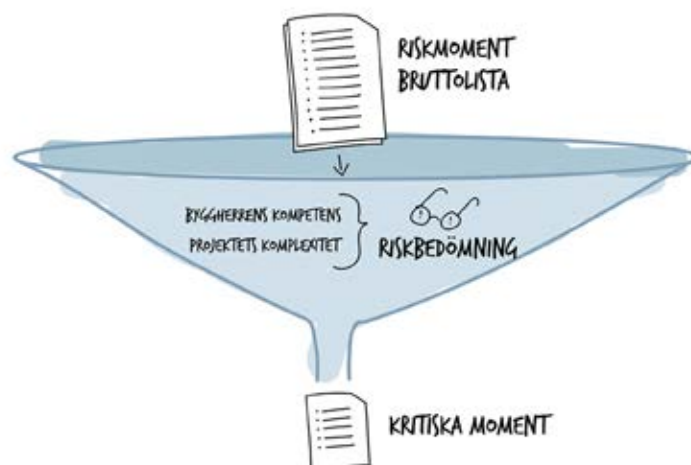

Illustration: Tictac/Boverket

- Kanske byggherren även förväntar sig att KA ska stödja i andra frågor som inte har att göra med det offentliga ansvaret. Här gäller det att skriva tydliga avtal mellan byggherren och KA och att kunna skilja på de civilrättsliga avtal som ligger mellan byggherren och de olika entreprenörerna som anlitas. Det finns olika standardavtal inom branschen som är lämpliga att använda, säger Martin Lindholm

RISKBEDÖMNINGEN

Hur den enskilda riskbedömningen ska gå till har Boverket inte gått in på i vägledningen men det finns olika standarder på marknaden, oftast i de större organisationerna. Här behöver man ta hjälp av projektörerna för att identifiera de kritiska momenten: Vilka fel och brister kan uppstå, vad är sannolikheten att det uppstår? När man identifierat en risk är det tillbaka till ritbordet för att ta fram tydliga anvisningar för åtgärder.

- Detaljeringsgraden i planen måste öka medan det totalt sett blir färre kontrollpunkter, bara de absolut nödvändiga, menar Martin Lindholm.

Said Elmi är byggnadsinspektör på deltid och övrig tid föreläser han om regelverket kring byggande och är utbildare för KA. Han är själv kontrollansvarig och entreprenadbesiktningsman och beskriver problematiken ur sitt perspektiv:

- En byggherre har alltid totalansvaret för helheten och kvalitetssäkring. Att bygga om inbyggda delar är oerhört komplicerat och kostsamt. När det gäller de kritiska

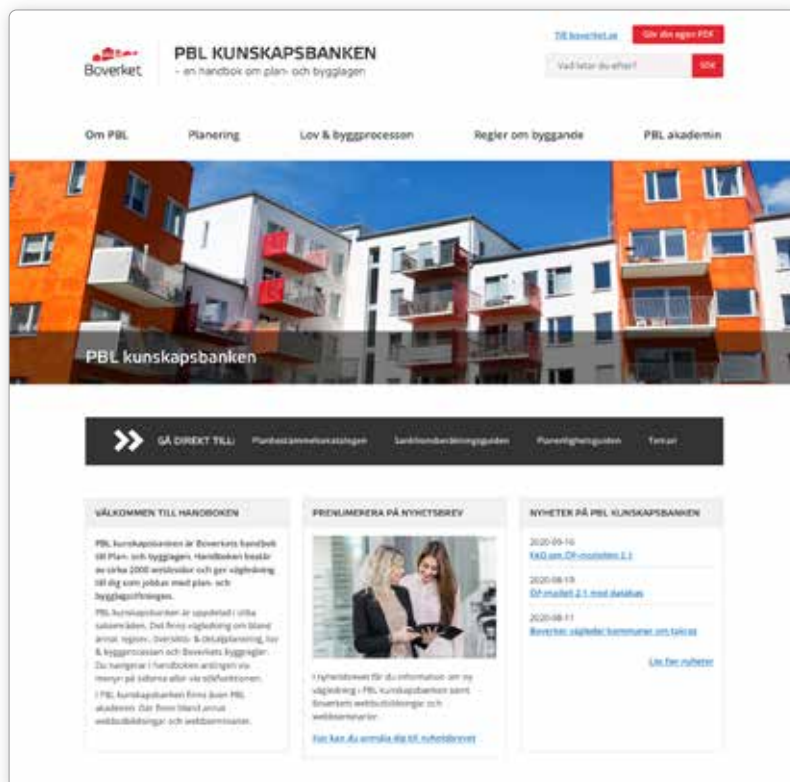
momenten är det av största vikt att tidigt bedöma risker och konsekvenser. Beroende på byggets komplexitet och omfattning finns det en mängd olika regler och kontroller byggherren måste ha koll på. Allt ifrån arbetsmiljöregler, lagen om skyddsrum, ellagen m.m. Men inom ramen för kontrollplan enligt PBL ska det renodlas till de tekniska egenskapskraven och inom detta område innehålla de mest kritiska delarna utifrån byggets förutsättningar och organisation.

- PBL:s kontrollplan och KA-rollen finns inom det offentliga området medan entreprenörens egenkontroll finns inom det civilrättsliga området. Det är väsentligt att förstå skillnaderna mellan byggherrens dokumenterade egenkontroll enligt PBL och entreprenörens egenkontroll, som utgår ifrån entreprenadjuridiken och/eller kvalitetsledningsstandarder. Ibland kan dessa gå hand i hand men inte alltid, då utgångspunkterna är så olika.

- Med Boverkets senaste vägledning om kontrollplanens utformning förtydligas KA-rollen till en mer samordnad roll vad gäller framtagandet av de kritiska kontrollerna, där kontrollansvariga tillsammans med byggets entreprenörer och projektörer bidrar med sina expertkunskaper av regelverket vid framtagandet av riskbedömda kritiska kontrollpunkter.

Redan 1995 infördes begreppet kvalitetsansvarig som år 2011 växades upp till kontrollansvarig. Said som sitter i SBRs expertgrupp för kontrollansvariga samt SBR styrelse framhåller KAs viktiga roll som stöd för byggherren att ha koll på regelverket. Med den nya vägledningen från Boverket hoppas han att utbildningen av KA kan utvecklas med större tydlighet kring rollen.

Med detta sagt måste jag även tillägga att Kommittén för modernare Byggreglers förslag om att avskaffa KA-rollen är illa genom-

Under 2019 samlades all information om PBL, även utbildningar och seminarier under begreppet PBL kunskapsbanken.

➤ tänkt och utan vidare konsekvensanalys och om det vittnar remissvaren, inklusive vårt från SBR, understryker Said Elmi.

Linn Bessner som är utbildningsansvarig på SBR ser också behovet att utveckla utbildningar och kurser för KA.

-Det har handlat mycket om kontrollplaner i våra symposier de senaste åren. Jag upplever att det är en väldig spridning inom branschen av hur man tolkar rollen och vad en KA ska arbeta med. Det är viktigt att förstå att det är Byggherrens ansvar för kontrollplanen och KA ska vara experten som bistår med PBL kompetens. Många har arbetat tvärtom, där KA tagit på sig ett större ansvar, även för frågor som inte har med PBLs kontrollplan att göra. Det är viktigt att ha avtal som reglerar rollen och ansvaret. Jag ser fram mot att Boverket nu förtydligar detta. SBR har tagit fram en kontrollplan som KA kan använda.

Linn har deltagit i PBL kompetens olika möten med utbildningssamordnare och hon ser positivt på samverkan med Boverket.

Det är bra att vi kan komplettera varandra i utbildningsbehovet. Exempelvis kan vi på SBR använda oss av Boverkets korta informationsfilmer i våra utbildningar. Sådana korta klipp/filmer behövs också på flera olika nivåer, inte bara grundläggande. Vi har kompletterat vår dokumentbank på SBR med länk till Kunskapsbanken på Boverket, berättar Linn

PBL KUNSKAPSBANKEN

Boverket har sedan 2014 gjort flera satsningar kring kompetensutveckling inom PBL och tagit fram ett stort antal nya webb-utbildningar, seminarier, vägledningar och nätverksaktiviteter som branschen kan ha stor nytta av. I det senaste regeringsuppdraget, PBL kompetens som startade 2017, vänder man sig aktivt till alla aktörer i samhällsbyggnadssektorn. Genom insatser som både ökar förståelsen för regelverken och aktörernas olika roller kan processen bli smidigare, kostnaderna lägre och generera ökade resurser till bostadsbyggandet. Allt material kring PBL kompetens finns samlat

TIPS

1 Den nya vägledningen om Kontrollplanen hittar du på Boverkets hemsida PBL Kunskapsbanken/Lov och Byggprocess/Byggprocess/Kontrollplan. Under fliken PBL akademien på Kunskapsbanken finns en mängd korta webb-utbildningar och webbseminarier med syfte att utbilda och kompetensutveckla yrkesverksamma inom PBL. För branschen finns övergripande utbildningar om PBL-systemet och om byggregler. Därutöver mer avgränsande som exempelvis om brandskydd, konstruktionsregler, klimatanpassning i planering och om ändringar och ombyggnad m.m.

2 Webbutbildningen "Ny på jobbet som byggnadsinspektör" tar upp frågor kring KA och kontrollplan. Den kan även vara till nytta för mer erfarna medarbetare och för dig som jobbar som konsult eller i byggbranschen och vill lära dig mer om PBL och byggreglerna. Du hittar den under PBL-akademien.

3 Den 5 november sänder Boverket ett webbseminarium som tar upp den nya vägledningen: Kontrollplan enligt PBL. Inbjudan finns under PBL-akademien – webbseminarier.

på PBL kunskapsbanken som du hittar på Boverkets startsida.

Kunskapsbanken är Boverkets digitala handbok för PBL som består av ca 2000 webbsidor där man kan söka aktuella och kvalitetssäkrade vägledningar, regler, rättsfall om bland annat region-, översikts- och detaljplanering, lov- och byggprocessen samt Boverkets byggregler. Det är ett ramverk att luta sig mot där man får Boverkets syn på tolkning i olika frågor. Glädjande är att allt fler användare från den privata samhällsbyggnadssektorn hittar till PBL kunskapsbanken. Ju mer olika aktörer utgår från samma aktuella regler, vägledning och utbildning, desto bättre förutsättningar för en effektivare plan- och genomförande-process. ■

LILLEMOR FRENKEL

Directa, organisationskonsult med uppdrag i Boverkets PBL kompetens.